

Marko Terseglav

ETNOLOGIJA IN UNESCO

Po osamosvojitvi Slovenije je naša država postala članica Unesca in pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo je sedež slovenske komisije za Unesco. Ta mednarodna, nevladna organizacija je še posebej pomembna za našo stroko, zato je prav, da v Glasniku objavimo Unescova Priporočila o varovanju tradicionalne kulture in folkloru.¹ Priporočila so namenjena predvsem vladam in njihovim strokovnim službam, a so zanimiva prav za našo stroko, da spozna, kaj Unesco vladam naroča in na kaj se etnologi lahko sklicujemo, kadar utemeljujemo naše želje, prošnje in zahteve.

Priporočilo v angleščini mi je posredovala gospa Zofija Klemen Krek iz Ministrstva za znanost in tehnologijo pred seminarjem o ljudski kulturi, ki je bil v Stražnicah na Češkem od 19. do 22. junija 1995. Podpisani sem se namesto odsotnega dr. Janeza Bogataja udeležil tega seminarja, ki je med drugim obravnaval tudi Unescova Priporočila. Kako so ta pomembna, je pokazala razprava, zato sem se odločil, da jih v slovenščini objavimo v Glasniku. Lepo bi bilo, če bi to storile že vladne službe, za kar jih je Unesco tudi pooblastil.

Nekaj besed je potrebno zapisati še o seminarju, ki ga je organizirala češka nacionalna komisija za Unesco. Nanj je povabila delegate iz Belorusije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Češke, Estonije, Hrvaške, Madžarske, Latvije, Litve, Poljske, Romunije, Rusije, Slovenije, Slovaške in Ukrajine (seminarja se potem nista udeležili delegaciji iz Bosne in Hercegovine ter Hrvaške). Češka je že pred tem vsem državam udeleženkam poslala daljši vprašalnik o stanju, varovanju in dokumentaciji ljudske dediščine. V imenu slovenske komisije je na vprašalnik odgovoril dr. Janez Bogataj. Prav odgovori držav udeleženk so predstavljali osnovo za razpravo o problematiki varovanja kulturne dediščine v srednje- in vzhodnoevropskih državah v luči Unescovih Priporočil. Delegati so predstavili svojo organiziranost na področju varovanja etnološke dediščine, predvsem pa so opozarjali na probleme, s katerimi se srečujejo. Precej besed je bilo namenjenih usodi Unescovih Priporočil v posameznih državah. Podpisani sem v referatu predstavil slovensko situacijo in nekatere naše probleme. Primerljivost različnih pogledov se je pokazala

zlasti pri "začetniških" problemih, kot so npr. še neurejene zakonodaje s področja varstva kulturne dediščine, pa pri težavah s komunikacijami med strokovnjaki in vladnimi službami. Temperatura razprav in razpravljavcev se je najbolj dvignila ob splošnem spoznanju, da večina držav oz. njihove vlade ignorirajo ljudsko kulturo, bodisi zaradi ekonomskih težav ali pa - kar je še huje - zaradi neznanja in splošne ignorance do stroke. Zato je bila tudi ena od sklepnih točk resolucije, naj Unesco "pritisne" na vlade, da bi bolj spoštovale mnenja etnologov pri varovanju materialne in duhovne kulture. Vlade se namreč prevečkrat obnašajo tako, kot da ljudska kultura ne obstaja. Precej razpravljavcev je opozarjalo na nevarnost univerzalizma, ki uničuje specifično identiteto narodov, in to še bolj v današnjih dneh, ko nakatere države pospešeno hitijo v Evropo ali v drugačne politične sisteme. Unesco pa želi, da bi bili narodi razpoznavni prav po svoji specifični kulturi, zato toliko bolj zahteva od vlad, da posvetijo vso skrb ljudski kulturi, s katero se neki narod identificira kot samostojen subjekt.

Pesimisti v Stražnicah so rekli, da ni mogoče nič narediti, ker je Unesco nevladna organizacija in lahko vladam po svetu pošilja le priporočila, ki nikogar ne obvezujejo. Realisti pa so trdili, da je vse to sicer res, ampak da je bolj pomembno, da Unescove predloge spoznajo etnologi v posameznih državah in naj potem ti pritisnejo na vlade in se obračajo na javnost. To se bo lahko zgodilo le, če bodo vsi etnologi poznali "pravice in obveznosti", ki izhajajo iz Unescovih Priporočil. Kaj pa so rekli optimisti? Teh v Stražnicah ni bilo, kljub spodbudnim besedam Unescovega delegata iz Pariza, ki je opozoril, da so vsi Unescovi dokumenti dovolj jasni in za dobronamerne vlade dovolj obvezujoči. Etnologom ostane možnost, da smo vsaj informirani, kaj Unesco priporoča tudi naši vladi.

Še opomba: Priporočila večinoma poudarjajo le folkloro. Toda že iz Unescove definicije je razvidno, da gre tudi za etnološko dediščino, torej za celoto kulturnega ustvarjanja skupnosti, s katero le-ta izraža svojo identiteto.

¹ Naslov dokumenta se v uradnih jezikih Unesca razlikuje glede na strokovne tradicije. V francoskem jeziku se glasi: *Recommandation sur la sauvegarde de la culture traditionnelle et populaire*; v angleškem: *Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore*; in v ruskem: *Rekomendacija o sohraneni fol'klora*.